

Asia: VN/18083/2024

Lausuntopyyntö SLAPP-direktiivin täytäntöönpanoa valmistelleen työryhmän mietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Syyttäjälaitos kiinnittää lausuntonaan työryhmämietintöön huomiota siihen, että häirintäkannemaksu saattaa joissain tilanteissa estää myöhemmän rikosoikeudellisen menettelyn ja seuraamuksen tuomitsemisen sellaisesta rikoksesta, johon kantaja on syylistynyt perusteettoman kanteen nostamisellaan.

Lakiehdotuksen mukaan kantaja, joka laittaa vireille säännöksissä tarkemmin määritellyn oikeuden väärinkäyttöön perustuvan oikeudenkäynnin, voidaan pääasian ratkaisemisen yhteydessä tuomita maksamaan 1 000-10 000 euron suuruinen häirintäkannemaksu (esim. mietinnön sivu 62, s. 77 ja s. 79). Kysymyksessä olisi nimenomaisesti rangaistusluontoinen seuraamus (esim. s. 39- ja s. 71-). Tuomioistuimien voisi tuomita maksun omasta aloitteestaan tai vastaajan vaatimuksesta (s. 64). Ilmeisesti häirintäkannemaksuja tuomittaisiin vain yksi, vaikka kantaja olisi yhdellä kanteella nostanut kanteensa samalla kertaa useita henkilöitä vastaan.

Koska kysymyksessä olisi rangaistusluontoinen seuraamus, se hyvin todennäköisesti estäisi samaan menettelyyn perustuvan myöhemmän rikosprosessin ("ne bis in idem", "ei kahdesti samassa asiassa"). Mahdollisesti tällainen rikosprosessin estävä vaikutus olisi jo häirintäkannemaksua koskevan vaatimuksen esittämisellä siviiliprosessissa, vaikka vaatimus oikeudenkäynnissä hylättäisiinkin ("lis pendens -periaate"). Olisi siis mahdollista, että siviiliprosessin vastaajan häirintäkannemaksua koskevan vaatimuksen esittäminen estäisi myöhemmin syyttämästä ja tuomitsemasta rangaistukseen kantajaa sellaisista rikoksista, joihin hän on syylistynyt nostaessaan oikeuden väärinkäyttöä tarkoittavan SLAPP kanteen.

Käytännössä lienee ennakoitavissa, tai olisi ainakin mahdollista, että oikeuden väärinkäyttöä tarkoittava kanne nostetaan väärillä tai valheellisilla asiakirjoilla tai jopa väärennetyihin todisteisiin

perustuen. Kun tällaiseen kanteeseen vastattaessa esitettäisiin häirintäkannemaksuvaatimus tai maksu tuomittaisiin maksettavaksi, mahdollisia rikoksia, joista kantajaa ei enää voisi myöhemmin syyttää, voisivat olla esimerkiksi todisteluaineiston vääristeleminen tai sen törkeä tekemuoto (rikoslaki 15 luku 7 § ja 8 §), väärän todistuksen antaminen viranomaiselle (rikoslaki 16 luku 8 §), väärennys ja törkeä väärennys (rikoslaki 33 luku 1 § ja 2 §) ja ns. prosessipetoksen yritys tai tämän petoslajin törkeä tekemuoto (rikoslaki 36 luku 1 § ja 2 §), joissa tuomioistuinta yritetään erehdyttää tuomitsemaan vastaaja oikeudettomiin korvauksiin kantajalle. Mahdollisesti väärin perustein nostettu kanne voisi täyttää myös esimerkiksi kunnianloukkausrikoksen (RL 24 luku 9 § ja 10 §) vastaajaksi haastettua toimittajaa kohtaan.

Näistä rikoksista on rikoslaissa säädetty vankeusuhkaisia seuraamuksia. Väärennykseen ja törkeään väärennykseen sovelletaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta (rikoslaki 33 luku 7 §). Oikeushenkilölle tuomittavan yhteisösakon suuruus on 850 - 850000 euroa (rikoslaki 9 luku 5 §). Mahdollista siis olisi, että kantaja, joka petollisesti nostaa tuomioistuimessa väärin tai väärennettyihin todisteisiin tai väärin tietoihin perustuvan oikeudettoman kanteen, jouduttuaan vastaamaan enintään 10 000 euron suuruiseen häirintäkannemaksua koskevaan vaatimukseen välttää myöhemmältä rikosprosessilta ja siinä tuomittavalta vankeusrangaistukselta tai enintään 850 000 euron yhteisösakolta.

Edellä mainittuun liittyen, ja ehkä yleisemminkin, häirintäkannemaksun ylin määrä vaikuttaa vaatimattomalta toimimaan uskottavana ja tehokkaana pelotteena torjumaan väärinkäyttökanteiden nostamista. Esimerkiksi energia- kaivos- rahoitus- ja teknologia-alalla toimii yrityksiä, joiden vuotuinen liikevaihto vuodessa ylittää Suomen bruttokansantaloustuotteen (BKT). Jos tällainen yritys päättäisi yrittää vaihtaa kansalaiskeskustelua nostamalla tekaistuja vahingonkorvauskanteita toimittajia ja kansalaisaktivisteja kohtaan, häirintäkannemaksun suuruus tuskin toimisi minkäänlaisena pidäkkeenä. Käytännössä häirintäkannemaksun suuruus edustaa sellaista rahamäärää tällaisen yrityksen liikevaihdosta, jonka yritys "tienaa" muutamassa sekunnissa. Myös voisi olettaa, että monet sellaiset yksityishenkilöt, jotka saattaisivat nostaa perusteettomia siviilikanteita vaihtaakseen itseensä kohdistuvan kansalaiskeskustelun, ovat usein niin varakkaita, että esitetyn suuruinen häirintäkannemaksu olisi heille enimmilläänkin taloudellisesti merkityksetön ja ainakin mieluisampi vaihtoehto kuin esimerkiksi ehdollinen vankeusrangaistus, joka muutoin saattaisi olla seuraamus väärillä tiedoilla nostetusta petosluontoisesta vahingonkorvauskanteesta.

Asiassa ei ilmeisesti ole pidetty perustuslaillisena ongelmana sitä, että rangaistusluontoisen häirintäkannemaksun vaatimuksen esittäjänä eli "syyttäjänä" voi toimia kyseisen oikeusprosessin vastaajana toimiva yksityishenkilö. Tuomioistuimet tuskin kovin hanakasti tuomitsevat tämän laatuista maksuja omasta aloitteestaan, joten käytännössä maksuun tuomitseminen lienee kiinni tämän yksityishenkilön vaatimuksen esittämisestä.

Edellä selostetun välttämiseksi voisi olla parempi, jos häirintäkannemaksua ei säädettäisi voimaan rangaistusluontoisena seuraamuksena, vaan kysymyksessä olisi esimerkiksi jonkinlainen uusi peruste kärsimysperusteiselle vahingonkorvaukselle. Kovin perustavanlaatuisesta oikeusjärjestelmän muutoksesta ei olisi kysymys, koska jo voimassa oleva vahingonkorvauslaki tuntee

kärsimyskorvauksen perusteena vapautta ja ihmisarvoa loukkaavat teot, ja esityksessä tarkoitetuissa kanteen nostamisissa on kysymys teoista, jotka määritelmänsä mukaan loukkaavat sananvapautta, kokoontumis- ja yhdistymisvapautta ja erinäisiä muita vapauksia.

Asian jatkovalmistelussa tulisi tavalla tai toisella huomioidaan se tilanne, että kanteen nostamisella on syyllistytty sen laatuiseen rikokseen, jonka seuraamuksilta ei tule välttyä vain rangaistusluontoisella häirintäkannemaksulla.

Männikkö Mikko
Syyttäjälaitos